

УДК: 378.016:[37.091.12-0.51-376]

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ КОРЕКЦІЙНИХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

М. К. ШЕРЕМЕТдоктор педагогічних наук, професор
Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М. П. Драгоманова

У статті розглядається проблема модернізації і підготовки кваліфікованих спеціалістів для роботи в нових умовах спеціальної освітньої системи. Здійснено аналіз становлення системи корекційної освіти в Україні; визначені основні напрямки її удосконалення (реформування) та виявлені причини кризовості освіти осіб з особливими освітніми потребами.

В статье рассматривается проблема модернизации и подготовки квалифицированных специалистов для работы в новых условиях специальной образовательной системы. Осуществлен анализ становления системы коррекционного образования в Украине, определены основные направления ее совершенствования (реформирования) и выявлены причины кризисности образования лиц с особыми образовательными потребностями.

In the article the problem of modernization and preparation of skilled specialists is examined for work in the new terms of the special educational system. The analysis of becoming of the system of correction education is carried out in Ukraine, basic directions of its perfection (reforms) are certain and reasons of formation of crisis of education of persons with the special educational necessities.

Ключові слова: модернізація підготовки, корекційна освіта, реформування корекційної освіти, тяжкі порушення мовлення, комплексне порушення розвитку.

Ключевые слова: модернизация подготовки, коррекционное образование, реформирование коррекционного образования, тяжелые нарушения речи, комплексное нарушение развития.

Key words: modernization of preparation, correction education, reformation of correction education, severe speech disabilities, complex violation of development.

Розвиток національної системи спеціальної освіти упродовж усіх історичних періодів безпосередньо пов'язаний з

- 1) соціально-економічними умовами в країні;
- 2) політичним станом державності стосовно до осіб з тими чи іншими порушеннями;
- 3) законодавством у сфері освіти і прав людини;
- 4) станом дефектологічної науки як інтегративної галузі наукових знань (маючи на увазі єдність медицини, психології і педагогіки).

Здійснимо невеликий екскурс у період 90-х років про стан системи спеціальної освіти. Цей період безпомилково можна визначити як кризовий державної системи спеціальної освіти і корекційної педагогіки як науки, для якої було характерним:

- охоплення системою спеціальної освіти лише частки дітей з порушеннями розвитку;
- вилучення з системи освіти дітей зі складними вадами і глибокими порушеннями у розвитку;
- безваріативність форм спеціальної освіти;
- примат освітнього стандарту над особистістю дитини;
- відсутність сучасної ранньої діагностики і диференційованої професійної допомоги дітям раннього віку (приклад — операції ринолаліків, ви-

значення дошкільного закладу для дітей із заїканням, дизартрією (у комплексі ДЦП) і т. ін.).

Фактично, це завдання, які необхідно вирішувати і для роботи за цими напрямками, — це значить, готувати висококваліфікованих працівників.

Дефектологічна наука забезпечила диференційоване навчання дітей різних категорій в межах національної державної системи.

Інститут корекційної педагогіки та психології готує фахівців для роботи з дітьми за різними нозологіями. Більше того, в Україні ми єдині, хто готує спеціалістів зі спеціальної психології (за нозологіями), з ортопедагогіки, вчителів інклюзивної освіти, фахівців для роботи з дітьми різного рівня інтелектуального розвитку та раннім дитячим аутизмом, консультантів для ПМПК.

Методологія та теоретичні основи вирішення поставлених завдань визнаються зарубіжними спеціалістами.

За останні, приміром, 10 років, завдяки новітнім установам держави, досить в екстремально короткий історичний термін були розімкнуті рамки ізольованої системи навчання дітей з порушеннями у розвитку, ліквідовані соціально-політичні та ідеологічні перетини, що стримували розвиток системи

спеціальної освіти як системи допомоги і розвиваючого навчання: появилися приватні благодійні ініціативи; фактично був дозволений вибір форм навчання і їх створення; стала можливою побудова нових форм освітніх структур: від дошкільної — до вищої школи.

В історичній перспективі можна відмітити, що буквально в межах 2-3 років принципово змінилося соціальне замовлення і держава, суспільство, батьки, спеціалісти суміжних галузей, які раніше ніколи "не помічали" цих і проблем, і дітей, стали вимагати від дефектологів негайно науково-методично забезпечити нові соціальні установки на всіх рівнях і у всіх аспектах:

- рання діагностика;
- новітні форми навчання — їх структура та зміст;
- нові стандарти всіх освітніх рівнів;
- підготовка висококваліфікованих спеціалістів (для всіх освітніх рівнів).

Але, якщо на сьогодні критикувати недоліки спеціальної освіти, то це не стільки недоліки дефектологічної науки, скільки результати культурно-історичних, ідеологічних і економічних аномалій розвитку країни, де по суті в самій системі вже були закладені певні протиріччя.

Абсолютно очевидно, що дефектологи і науковці, і практики не могли в один день змінити спеціальну освіту, її структуру, зміст, змінити підготовку у вищій школі і саму вищу школу. Більше того, і про це необхідно сказати, що в окремих аспектах (рівнева підготовка у вузі, стандарти вищої школи, відкриття нових кваліфікацій, відкриття аспірантури, докторантури і т. ін.) значно раніше інших галузей, дефектологи розуміли весь комплекс проблем, які вимагали негайного вирішення і, перш за все, необхідні були фундаментальні дослідження і ретельна їх апробація. Саме тому дефектологи-науковці принципово не хотіли брати участь у нагальному введенні інновацій, пропонуючи державі скоординований плановий вихід із кризи. Об'єктивні труднощі негайного вирішення надзвичайно складних завдань привело до того, що всі нагально стали критикувати дефектологію як науку: від назви, термінів, форми, структури і змісту навчання. Всі стали "розумітися" в дефектології. Пішов шквал кандидатських дисертацій, які захищалися не дефектологами і не на відповідних спеціалізованих радах. Почали впроваджуватися не перевірені методики, в тому числі і нетрадиційні методи психолого-педагогічної корекції; здійснювалося калькування західних моделей.

Нині науковці-дефектологи усвідомлюють непродуктивність "скоропальних рішень". Науковці-дефектологи виступили як опозиціонери ніби-то до всього новітнього. Фактично негативно стала оцінюватися вся спеціальна система освіти:

- не потрібні школи-інтернати;
- навчання в школі дітей з ТПМ з 6 років і т. п.;
- стихійно почали з'являтися класи в масових школах.

За оперативними даними, дітей з порушеннями мовлення, які навчаються в масових школах і потребують корекційної допомоги, 13736 осіб.

Черговий раз в дефектологічній науці і практиці прослідковуються характерні для нашої країни спроби революційної зміни ситуації.

В плані перспектив розвитку і удосконалення державної національної корекційної системи освіти, системи необхідної допомоги дітям з порушеннями розвитку, перспективи розвитку корекційної педагогіки дана ситуація є дещо тривожною. Ми вбачаємо, що на фоні прогресивних політичних декларацій, фактично можемо тупцювати на одному місці.

Науковці інституту корекційної педагогіки та психології вважають принциповим еволюційний розвиток державної системи корекційної освіти. Необхідна виважена послідовна трансформація системи на різних рівнях. Більше того, ми вважаємо, що роль науки в цьому процесі має бути провідною і необхідною.

Які ж основні тенденції можна визначити як основні в процесі розвитку корекційної освіти:

1. Ще раз наголошую, що Інститут вважає, що роль науки в цьому процесі має бути основою;

2. Цілеспрямовано здійснювати підготовку висококваліфікованих кадрів за всіма освітньо-кваліфікаційними рівнями і вконець позбавитися рівня "спеціаліста", який є проміжною ланкою і нікому не потрібною. Магістри мають бути як мінімум за двома спрямуваннями: науковець-дослідник і фахівець вищої категорії (тобто, це — той же спеціаліст). Магістр-дослідник повинен пройти фундаментальну підготовку (за 2 роки), і готувати їх повинні у вузах, де є відповідність до ліцензійних та акредитаційних вимог. Інші вузи готують бакалаврів за різними формами навчання. Наші випускники мають бути конкурентноспроможними в світовій системі спеціальної освіти.

3. Цілеспрямовано і планово здійснювати перепідготовку кадрів. Пора чітко розмежувати — де перепідготовка, а де підвищення кваліфікації, де в 72 години включений цілий ряд загальних курсів;

4. На основі експериментальних даних визначити систему показників інтеграції дитини в масовий загальноосвітній заклад. Для цього необхідно розробити:

- зміст і форму перепідготовки спеціалістів масових закладів;
- зміст і форму кваліфікованої допомоги і підтримки інтегрованим дітям.

5. Забезпечити клінічне, нейрофізіологічне, і психолого-педагогічне вивчення контингенту дітей з порушеннями розвитку, які не охоплені державною системою (це діти з комплексними порушеннями) і на основі інтеграції і даних експериментальних досліджень визначити зміст, методи, організаційні форми навчання і виховання. В нашому Інституті здійснено декілька таких досліджень;

6. ІКПП розробив Програму підготовки висококваліфікованих кадрів для інклюзивної освіти і розпочав фундаментальну їх підготовку. Наукова тематика з означеної проблеми задіяна в Інституті в дослідницькій діяльності.

7. Ми вбачаємо, що необхідно на основі вивчення загального і специфічного в розвитку дітей з порушеннями різних категорій створити максимально повну модель основних змістових ліній розвитку дитини, визначивши при цьому всі компенсаторні шляхи, які можливі для кожної конкретної категорії.

8. Розвиваючи ідеї Л. С. Виготського, науковці-дефектологи аргументовано доводять необхідність використання сензитивних періодів становлення вищих психічних функцій, розробляють і апробують комплексні програми ранньої (з перших місяців життя) психолого-педагогічної корекції порушених функцій і на цій основі, як можна більш ранньої, повноправної інтеграції дитини в соціальне і загально-освітнє середовище. Саме такі наукові досліджен-

ня — в області ранньої діагностики і ранньої корекції дозволяють нашим науковцям проектувати в країні систему ранньої діагностики і корекції і на цій підставі вийти на такий рівень психофізичного розвитку дитини, який би дав їй змогу адекватно «влитися» в суспільне середовище на наступному віковому етапі. Інтеграція через ранню діагностику і корекцію розглядається нами як один з найбільш перспективних і виправданих напрямів реалізації основної тенденції розвитку корекційної освіти в Україні. В Інституті розроблено програму ранньої діагностики і корекції на основі наукових досліджень.

Більше того, науковцями ІКПП розроблені нові стандарти підготовки фахівців (за різними нозологіями).

На основі експериментальних досліджень визначений новий зміст і форми підготовки, а саме: нові навчальні плани з урахуванням підготовки до роботи з дітьми з аутизмом та комплексними порушеннями; розробляються нові організаційні форми навчання — одна за них дистанційна — особливо це необхідно для студентів-інвалідів, яких у нас дуже багато.

ІКПП вважає, що науковці Інституту здатні до такої роботи і основою цього є кадровий потенціал і наявні зрушення в дослідженнях в області нейрофізіології, спеціальної психології, корекційної педагогіки.

УДК:376-056.264-056.34

ДО ПРОБЛЕМИ ОБСТЕЖЕННЯ СТАНУ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ З АУТИСТИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Н. В. БАЗИМА

Інститут колекційної педагогіки та психології
НПУ імені М. П. Драгоманова

В статті висвітлені проблеми, що стосуються мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку з раннім дитячим аутизмом.

В статье освещены проблемы, касающиеся речевого развития детей дошкольного возраста с ранним детским аутизмом.

Problems of speech development of preschool children with an autism are presented in the article.

Ключові слова: проблеми мовленнєвого розвитку, дослідження, діти дошкільного віку, аутизм.

Ключевые слова: проблемы речевого развития, исследования, дети дошкольного возраста, аутизм.

Key words: problems of speech development, exploring preschool children, autism.

Комунікативна функція як одна із основних функцій мовлення є основною запорукою соціальної адаптованості людини у сучасному світі. Адже партнери комунікації не просто обмінюються інформацією, а здійснюють взаємовплив один на

одного, унаслідок чого можливі зміни самого типу відносин, який склався між учасниками комунікативного процесу. Але, на наш погляд, комунікативний вплив можливий лише у тому випадку, коли людина, яка передає інформацію, і людина, яка її сприймає,